

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti & incolumitati Rerumpublicarum utilissimae

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Præmunitio quarta definiens, qualis ornatus in exornationibus requiratur,
qualis repudietu[...]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

IN GENERE EXORNATIVO. 6r

toto ingenio niti debet, ut rem præsentem, notamq; intuentibus Auditoribus, vixit per occulta summi artificii machinamenta, ac prodigiosa amplificationis automata, Dⁱ in Dⁱ immensam quandam educat magnitudinem, eamq; mirâ persuasionis dexteritate credibilem omnino animis admoveat Auscultatorû. Atque hoc demum amplificandi artificium, quod tamen totû ad persuasionem dirigitur, illa illa facultas est Oratoris, de quâ Auscultator, tanquam oculatus spectator, judicat, eamq; ab illo requirit, cujus molimine fidem assensumq; explicatis, amplificatisq; ab eodẽ præconiis tribuat. Addo etiam, quum in laudationibus omnia ad laudes persuadendas præcipuè exornentur, & longè uberius, quàm in reliquis causis, florentis eloquentiæ exulret opulentia, atque interdum licentior quædam se prædat ostentatio; rectè in his iudicium de Oratoris facultate ab Auscultatore ferri, Aristotelem asseverasse. Cæterum, quis sit Rhetoricæ Academicæ finis, oblectatio, an persuasio, quia de eâ disceptare mihi in animo non est; neque consilio meo quicquam adversatur, diligentius porro exquirere, supervacaneum est.

Præmissio quarta definiens, qualis ornatus in exornationibus requiratur, qualis repudietur.

37 **H**ic enim verò, Auditores, magnû mihi videor exaudire Adversariorû clamorem,

C. 7

rem,

rem, & quasi omnia eloquentiæ ornamenta
Apenitus sint conclamata, *A* his tumultuan-
 tium vocibus undique certatimque me oppu-
 gnari. Ergone ab Oratione omnis concin-
 nitas, omnis metaphorarum lepos, omnes
 acuminum veneres arcendæ sunt? squalor
 tantum, situs, ac macies quædam styli omnia
 occupabit, & deformabit. Deliberativæ, Ju-
 dicialesque causæ, detritâ atq; incultâ lacernâ
BBindutæ, per curiam & forum tantummodò
 incedent? malum! Sed ferendum utcunq;. At
 in Demonstrativo genere, quod totum jucun-
 ditatis causâ comparatum est, & artem scitè
 venusteque dicendi non modò habet, sed pro-
 fitetur, in quo & sententiarum gratia paranda
 est, & arguti, certique periodorum ambitus
Cgraphice describendi; quis pædorem, *C*tri-
Dstitiam, atq; horrorem strigosæ *D*ferat Ora-
 tionis? Hæc sunt, opinor, ne quid asperius
 dicam, hominum festivè somniantium anilia
Eterriculamenta. *E* Nam quis est tam severi
 supercilii, quis tam agrestis ingenii, ut omnè
Frudum *F* cultumque invideat Orationi?
 Ecquis Stoicus tâ siccus ac jejunus aliquando
 fuit, quin longè majorè popularibus causis,
 quàm philosophicis disputationibus; & exor-
 nationibus, quàm cæteris generibus, largi-
 retur festivitatem? Quasi verò ullus unquam
 in literariis Gymnasiis tiro tam bardus,
 ullus tam fungus, vel stipes existat, quin ipso
 penè Rhetoricæ facultatis in limine intel-
 ligat, certa quædam schemata, & lumina,
 suas argutias, atque sententias, verborum,
 rerumq;

rerumque ornamenta quum omni Orationi pro loco, causâ, tempore, ac personis, tum verò laudationibus maximè jure deberi, & propria esse? Nolite, quæso, ornamentorum Myropolæ, G in re minimè controversâ tritari H putidè. Ornamenta, sententiæ, G acumina ne detrahantur Orationi, metuitis? H non detraho. Demonstrativum genus majore quodam nitidioris eloquentiæ apparatu gaudere contenditis? non repugno. Breviter, atq; explicatè, ne quis vestrum contra hiscere & deinceps possit, quid totâ hac de re sancitum habeam, accipite.

38. Ego ornatum illum, sive rerum, sive verborum, acuminum, vel sententiarum; argutiarum, aut venerum, non invitus recipio omnem; quin ultro etiam requiro, qui, quum Oratoris fini, hoc est, persuasioni consequendæ nihil incommodet, eidem insuper perficiendæ conducit: illum verò, qui cum eodem fine vel rectâ pugnat, vel ex obliquo ipsi quacunq; tandem ratione officit, omnem proscribo, eidemque igne, atque aquâ penitus interdico. Datur igitur in exornatione venia hilarioribus descriptionibus, datur amœnioribus flosculis, datur acutioribus sententiis. Patior. Digressiones aliquando interferuntur. Conniveo. At illud semper arctè tenendum, illud præ oculis continuò habendum quum cum fine Oratori proposito hæc omnia, & similia consentiant. Nam si quis putaret licere Oratori arbitratu suo, modò in hanc, modò in illam ab causâ disjunctis-

simas

finam digressionem intempestivè divertere; nã ille toto, quod ajunt, caelo aberraret. Quæ enim magis posset esse præcepta licentia, quæ magis insana temeritas? Verùm sapientissimi dicendi magistri, quum hujusmodi præceptis suos imbuunt discipulos, hoc tantum docere cupiunt, id genus amœnitates ad rædium vel longioris Orationis, vel tristioris argumenti, vel alterius incommodi levandũ, nunc ad palpandos Judices, jam ad irridendos Adversarios, modò ad diluendam testium fidem, nunc denique ad alia consimilia officia, quæ tamen omnia cum causã, sineq; Oratoris copulata sint, aptè & commodè posse usurpari.

39. At intercedet hic aliquis huic psephismati *A* ac legi: Liberior multò, inquiet, in exornationibus Oratori patet campus, quàm ut has in angustias, salebrasque miserè compingatur. Nam si placet ad aures demulcendas venustum aliquid mollioribus sonis modulari; si ad risum excitandum jocis ac salibus liberalius sedeat *B* indulgere, si ad curiositatis delicias condiendas acuminibus argutis que infercire arrideat orationem, si ad voluptatè afferendam lepores omnis generis, ac lumina lubeat frequentare; etsi hæc omnia ad finem Oratori propositum non conferant, nihil refert, satis est, si non obsunt. Quis enim est iste eloquentiæ Dictatorne dicam, an Tyrannus, qui Oratorem, quo minùs ad oblectandos Auditorum animos hujusmodi etiam styli hilaritatibus expolire queat Orationem,

tionem intolerabili audeat severitate, aut potius faviriã prohibere?

40. Verum nihil agunt, nihil moliantur concinnatã, Aut ita loquar, ac plus æquo **A** vibrantis **B** eloquentiã lepidissimi defensores. **B** Nam rursus illud urgeo, nullam descriptionem, quid descriptionem? nullam sententiam, sententiam? imò nullam acumen, nullamque particulam in Oratione otiosam esse tolerandam: omnia, quæ persuasionis fini obrinendo non favent, de medio prorsum esse removenda. Quid enim? si nulli sunt usui, quin tuto omittuntur? si persuasionem nulla ex parte promovent, quorsum intruduntur? At oblectant Auditorem. Esto. Sed illa oblectatio ab ejusmodi Orationis afflata mulso, **C C** quæro, Auditoremne reddis magis attentum, vel Oratori magis benevolum, ut quæ deinceps ille dicturus est, lubentius auscultet, auditis facilius assentiat, persuasionemque proclivius accipiat? Si hujus notæ, ac generis est illa delectatio, quis non videt, eam cum persuasionis fine esse sociatam? Sive enim proximè, sive longius ad finem ducat, dummodo eò feratur, nihil moror. Quin ego ipse, qui omnem ornatum, quicumque, & quantumcumque sit, modò Oratoris fini obsequatur, jam antea non solum à me probari, sed expecti etiam professus sum, ejusmodi oblectationem per has illecebras vengerque concinnandam pronuncio. Sin autem eã delectatio Auditorum animos vel avocet à causã in longinquum; vel intemperantiùs exhilarat; vel

vel

66. P. I. DE ORN. EXORNATIONUM

vel motum, quem jam intorta enthymemata excitant, restringit, aut certè refrigerat; vel fidem explicatarum rationum sensim imminuit; vel gravis, robustæq; orationis paulò ante vibratæ recentem obscurat memoriam; vel ad ea, quæ proximè subjicienda sunt, Auditorem non præparat, sed præpedit; si demum à persuasionem quacunque tandem ratione retrahit, præcidenda omnino est, atque omittenda. Adde etiã, etsi ejusmodi sermonis irritamenta fini assequendo utcunq; interserviant; siis prætermittis, alia rationum momenta, eorum explicata loco, melius, firmitusque ad eundem perducant finem, amputanda itidem esse, ut validioribus locus rationibus concedatur. Alioqui si satis est, Auditorum aures qualicunque oblectatione detinere, licebit in rerum ab Oratione alienissimarum importunas descriptiones excurrere; licebit allegorias è locis causæ nostræ contrariis educere; licebit omnes deliciarum flores temerè carpere; licebit cunctos annominationum lusus

D jocosq; velut in mergitem, **D** ac fascem perturbatè colligare. Quo quid dementius deliræ anus excogitare possint, equidem divinare nequeo. Hæc igitur per se ita perspicua si quis adhuc inconsultè neget, cui tandem veritati subscripturus sit, planè non video. Nam si hoc cuivis naturâ duce in confesso est; si sine potiri velis; omnia, quæ, quo minùs eo potiaris, te remorantur, esse amolienda; quæ infania est, eam Auditorum voluptatem quæ illos à persuasionem vel penitus abducat, vel

certè

certè retardet, venari? Quare non ornamentis omnibus, non acuminibus, non argutiis, non sententiis, non aliis hujusmodi coloribus spoliamus Orationem; sed nimiam tantum frequentiam carpimus, immodicum usum coercemus, effrenem quandam intemperantiam reprehendimus.

Pramunitio quinta, exploratè demonstrans, quomodo acuminum aut ornamentorum vitiosa redundancia à castigata eorundem moderatione secernenda sit.

41. **S**ed ne in confirmationis paulò post à me texendæ structurâ nodus ullus tanquam in scripto **A** ab Adversariis quæri **A** possit, quid sit hæc ornamentorum exuberantia, **B** quam sugillamus; quid eorundem **B** temperatio, quam laudamus, præcisè enucleateque pluribus edisserendum est, ne, si incertis finibus utramque confusam relinquamus, unam pro aliâ nostri isti oblectationis **C** Cupedinarii **C** sibi curæ esse subdolè præferentes, densamque acuminum silvam temperantiæ nomine bellè cohonestantes, extra omnem hujusce Actionis meæ ictum sepositos, ac tutos arbitrentur. Aliam certè ab alterâ uti facilius atque experientiâ, quam sermonis coloribus, aut linguæ penicillo licet distinguere. Nihilominus haud obscuris vestigiis vel intima veritatis cubilia hic quoque se produnt,